

การพัฒนาารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย

DEVELOPMENT OF BUDDHIST BEHAVIORAL MODEL OF FAMILY IN THAI SOCIETY

อานูรักษ์ साแก้ว*

Anurak Sakaew

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์คือ 1.) เพื่อศึกษาครอบครัวต้นแบบของพฤติกรรมเชิงพุทธในสังคมไทย 2.) เพื่อพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย 3.) เพื่อวิเคราะห์ผลการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็น ครอบครัวตัวอย่างที่ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจากองค์กรต่างๆ ในแต่ละภาคแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

ผลการวิจัย พบว่าการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย จากผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บุคคลหรือครอบครัวที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขหรือประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้ใช้ชีวิตแบบครองเรือนที่ดี ที่ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมพุทธศาสนาจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จากผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยพบว่าบุคคลหรือครอบครัวที่มีการการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจะสามารถแก้ไข และเยียวยาข้อผิดพลาดในดำเนินชีวิตได้ดี ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 วิเคราะห์ผลการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยขอเสนอแนะว่ารูปแบบการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยโดยการยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้บุคคล ชุมชน และสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม

คำสำคัญ : รูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธ, ครอบครัวในสังคมไทย

ABSTRACT

The purposes of the study, entitled "The Development of Families' Buddhist Behavioral Models in the Thai society were 1) to study the models family of Buddhist behavior in Thai society, 2) to develop a model of Buddhist behavior in Thai society, and 3) to analyze the development of

---

*อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

families' Buddhist behavioral models in the Thai society. This research was based on the qualitative research. The population of this study used in this study included families honored by various organizations in such a specific part of Thailand, selected by the purposive sampling technique, and the research tool drawn for this study was a structured interview.

The research revealed that that the development of families' Buddhist behavioral models in the Thai society according to the objective 1; a person or a family can live happily or successfully in society who behaves followed. Objective 2, the development of Buddhist behavioral models in Thai Society is found that individuals or families who adopt the principles of Buddhism apply to daily life which can correct and maintain a good life. And lastly, objective 3, an analysis of the development of Buddhist family behavioral models in Thai society the principles of Buddhism in life. As a result, individual's communities and societies have changed their behavior properly.

Keywords : Buddhist Behavior Model, Family in Thai society

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 (2556–2579) ได้กำหนดประเด็นหลักในการเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม เป็นคนดี มีสุขภาพที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม การเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคต ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดีที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ

จากสถานการณ์ครอบครัวและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2553 ณ วันที่ 1 กันยายน 2553¹ ประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 20.52 ล้านครัวเรือน ขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.1 คน มีขนาดเล็กลงเมื่อเทียบกับสำมะโนประชากรและเคหะปี พ.ศ. 2543 ที่มีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.8 คน โดยภาคที่มีขนาดครัวเรือนใหญ่ที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3.5 คน รองลงมาคือ ภาคใต้ 3.4 คน ภาคเหนือ 3.0 คน ภาคกลาง 2.9 คน และกรุงเทพมหานครมีขนาดครัวเรือนเล็กที่สุด 2.7 คนปัจจุบันครอบครัวหรือพ่อแม่ขาดความรู้และทักษะในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่ได้มาตรฐานตามมาตรฐานขั้นต่ำในการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก มาตรา 23 ที่ระบุให้ผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนตามสมควรแก่ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องคุ้มครอง

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2555. สำมะโนประชากรและเคหะ 2553 (ที่วราชอาณาจักร, กรุงเทพมหานคร, ภาคกลาง, ภาคเหนือ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.nso.go.th/popcensus. [25 พฤศจิกายน 2559].

สวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนมิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ ทั้งนี้ครอบครัวเป็นสถาบันแรกเริ่มในการทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตร² สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัวตั้งแต่ก่อนเกิดมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของเด็ก เริ่มตั้งแต่ความพร้อมของพ่อและแม่ว่ามีความเต็มใจต้องการมีลูกหรือไม่ รวมถึงความพร้อมในด้านอื่น ๆ การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตเป็นพลเมืองดีนั้น³ ต้องอาศัยการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัย (เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี) ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก คือ พ่อแม่ การอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างผิด ๆ จะทำให้เด็กมีการพัฒนาบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสม มีปัญหาสุขภาพจิต และนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมส่วนบุคคลของวัยรุ่นไทย⁴ พบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมส่วนบุคคล การที่เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่จะมีพฤติกรรมส่วนบุคคลที่พึงปรารถนาในระดับที่สูงและสูงกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูแบบควบคุม แบบตามใจ และแบบทอดทิ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวด้านครอบครัว และการเลือกใช้วิธีการเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น น่าจะมาจากวิธีการเลี้ยงดูที่เน้นการให้ความรักความอบอุ่นการตอบสนองต่อเด็ก มีการสื่อสารสองทางที่ชัดเจน ส่งเสริมให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็คาดหวังและมีแนวทางที่ชัดเจนในการสนับสนุนและเอื้อให้เด็กได้พัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยสอดคล้องกับผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมทางสังคมของเยาวชนไทย⁵ ที่พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่จะมีพฤติกรรมสังคมทางบวกมากกว่า และมีพฤติกรรมสังคมทางลบน้อยกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม แบบตามใจ และแบบทอดทิ้ง เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีพร้อมทั้งบิดามารดาเป็นนักเรียนที่ดีมากกว่าเด็กในครอบครัวที่หย่าร้าง และเด็กที่ต้องอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว หรืออยู่กับญาติ สอดคล้องกับผลรายงานการวิจัยภาวะวิกฤติในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็กปฐมวัยและวัยรุ่น⁶ พบว่า ภาวะวิกฤติในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยเด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีภาวะวิกฤติในครอบครัว มีสัดส่วนของการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ดีและมีพัฒนาการที่ล่าช้าสูงกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่ไม่มีภาวะวิกฤติในครอบครัวครอบครัวขาดทักษะการสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการสื่อสารนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ที่จะสื่อสารให้คนในครอบครัวรู้จักความรักความห่วงใยที่มีให้ต่อกัน ทั้งภาษาพูดและภาษากาย ดังนั้นการสื่อสารที่ดี ที่เหมาะสม ให้เกียรติซึ่งกันและกันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจ ความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข จากผลการศึกษาและสำรวจสถานการณ์สุขภาพครอบครัวไทย ตามแนวทางครอบครัวอบอุ่น ปี พ.ศ. 2554 ที่สมาคมครอบครัวศึกษาแห่งประเทศไทย ร่วมกับสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ทำการศึกษาศถานการณ์สุขภาพของครอบครัวไทยมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปีพ.ศ.

² ผกา สัตยธรรม. **สุขภาพจิตเด็ก**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2531.

³ วลัยนิภา ฉลากบาง. **จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กประถมศึกษา**. (สกลนคร : ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร). 2535.

⁴ สุภาพรณ โคตรจรัส และชุมพร ยงกิตติกุล. **ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมส่วนบุคคลของวัยรุ่นไทย**. (คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). 2545.

⁵ คัดนางคัมณีศรีและธีระพรอรุณโณ. **ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมทางสังคมของเยาวชนไทย**. (คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). 2546.

⁶ สุธรรม นันทมงคลชัย, ศิริกุล อิศรานุรักษ์, ดวงพร แก้วศิริ และสายใจ โภธิศัพท์สุข. **ภาวะวิกฤติในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็กปฐมวัย**.วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1. 2548.

2552 – 2554 พบว่า ในปีพ.ศ. 2552 สมาชิกในครอบครัวมีการใช้คำพูดที่ไพเราะต่อกันเป็นประจำเพียงร้อยละ 46.6 ที่เหลือราวร้อยละ 53.4 ทำเป็นบางครั้ง หรือบางครั้งแทบจะไม่ได้ทำเลย และการสื่อสารที่ดีนี้ลดจำนวนลงเหลือเพียงร้อยละ 36.6 ของครอบครัวไทยเท่านั้นในปีถัดมา⁷

อย่างไรก็ตามจากข้อมูลยังพบประเด็นน่าห่วงใยที่ควรให้ความสำคัญ ก็คือ กวาทศวรรษที่ผ่านมา มีเด็กอายุ 0-17 ปีไม่ได้อยู่กับพ่อและแม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากร้อยละ 19.3 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 22.8 ในปี 2554 การได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ผู้ปกครองนับว่ามีความสำคัญ เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต แต่จากข้อมูลกลับพบว่า พ่อให้เวลาในการทำกิจกรรมกับลูกลดลงอย่างเห็นได้ชัด จากมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 57.5) ในปี 2548 เหลือเพียง 1 ใน 3 (ร้อยละ 36.4) ในปี 2554 แม้แนวโน้มของสมาชิกในครอบครัวจะทำกิจกรรมร่วมกับเด็กเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 78.6 เป็นร้อยละ 92.7 ก็ตาม การให้เวลากับครอบครัว โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน นับว่ามีความสำคัญอย่างมากและส่งผลกระทบต่ออนาคตด้วย หากครอบครัวให้เวลาในการอบรมสั่งสอน ก็จะทำให้เด็กเติบโตไปในทางที่ดีแต่ในทางตรงข้าม หากพ่อแม่ทอดทิ้งไม่ใช้เวลาแก่ครอบครัว อาจส่งผลเสียต่อทั้งตัวเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติในที่สุด ผลกระทบจากการที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ดีพอ หรือการเรียนรู้อย่างผิดๆ จากสื่อต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายในปัจจุบันอาจทำให้เด็กมีโอกาสก้าวพลาดไปในทางที่ผิดได้สะท้อนให้เห็นได้จากที่มีหญิงอายุ 15-19 ปีที่เป็นวัยรุ่น แต่กลับสมรสหรืออยู่กับชายก่อนวัยอันควรสูงขึ้นจากร้อยละ 14.6 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 16.3 ในปี 2554 เป็นที่ยอมรับกันว่าสังคมยุคดิจิทัลในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากการได้รับสื่อหรือการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ของเด็กและเยาวชน ที่เป็นวัยอยากรู้อยากเห็น และอยากลอง ทำให้อาจถูกชักนำไปในทางที่ผิดได้โดยเฉพาะการมีมุมมองหรือทัศนคติที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยค่อนข้างมาก ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาสังคม จากข้อมูลการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนอายุ 13 ปีขึ้นไป พบว่า ยอมรับได้กับพฤติกรรมการใส่เสื้อสายเดี่ยว เกาะอก นุ่งสั้น เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จากร้อยละ 19.1 ในปี 2551 เป็นร้อยละ 26.6 ในปี 2554 และรับได้กับการแสดงออกทางเพศอย่างเปิดเผยเพิ่มขึ้นเช่นกัน จากร้อยละ 6.5 ในปี 2551 เป็นร้อยละ 8.8 ในปี 2554 นอกจากนี้ข้อมูลยังแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมเชิงลบที่สะท้อนให้เห็นถึงการเลี้ยงดูการอบรมของครอบครัวได้จากพฤติกรรมที่วัยรุ่นอายุ 13-14 ปี เช่น การนอนดึกตื่นสาย การเที่ยวเตร่ และการเล่นการพนัน ที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาสังคมในอนาคตได้และข้อกังวลเกี่ยวกับการเริ่มสูบบุหรี่และดื่มสุราของประชากรที่มีอายุเฉลี่ยน้อยลงเรื่อยๆ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่ออย่างยิ่งกับสุขภาพ และนำไปสู่ค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลในอนาคต⁸

สภาพปัญหาเยาวชนไทยยุคโลกาภิวัตน์ทั้งหลายทั้งปวงมาจากความสับสนวุ่นวายทางจิตใจ จิตใจเยาวชน ไม่มั่นคงไม่มีอะไรเป็นเครื่องยึดมั่น องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีนโยบายในการแก้ปัญหา ก็จริง แต่ขาดการปฏิบัติต่อเนื่อง และจริงจัง ดังนั้นองค์กรทางศาสนา หลักธรรมคำสอน และพระสงฆ์เท่านั้นจะเป็นผู้สร้าง ผู้ชี้ทางและเป็นผู้นำทางทางจิตใจของ เยาวชนไทย เป็นผู้อธิบายค่านิยมที่ถูกต้อง ผู้อธิบายความดี ความชั่ว ความจริงของโลกและความสุขอันแท้จริงของชีวิต เป็นผู้ชี้แนะความสว่าง ความสงบ ทั้งแก่

⁷ สมาคมครอบครัวศึกษาแห่งประเทศไทยและสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. การศึกษาและสำรวจสถานการณ์สุขภาพครอบครัวไทย ปี พ.ศ. 2552-2554. กรุงเทพฯ. 2555.

⁸ รายงานสถานการณ์เด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2548 และ 2554 สำนักสถิติแห่งชาติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://service.nso.go.th/nso/web/article/article_83.pdf. [29 มีนาคม 2560].

เยาวชน และแก่คนไทยทุกคนให้พบแต่ความสุขความเจริญ แต่นั่นก็หมายถึงว่า พระสงฆ์เองก็ต้องพัฒนาตนเอง ให้อยู่ในสภาวะที่พร้อมจะช่วยเหลือสังคม แก้ปัญหาสังคม ไม่เป็น

ระบบการศึกษาอบรมของไทยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากประเทศทางตะวันตก สอนให้รู้เรื่องภายนอกตัว มิได้เห็นว่าเมื่อเรียนรู้เรื่องของคนอื่นแล้ว ให้หันมาตรวจสอบตนเองบ้าง ระบบการศึกษาเช่นนี้ เมื่อตอนมีข้อบกพร่องอะไรกลับมองไม่เห็น หรือเห็นแต่แก่กล้าทำไม่สนใจ พฤติกรรมของมนุษย์ประการสำคัญคือ มีศรัทธาเลือนลอย คนไทยนับถือพระนับถือเจ้าก็จริง แต่ส่วนใหญ่ไม่ เลื่อมใสอย่างมั่นคง ชาวพุทธที่นับถือพระรัตนตรัยจึงควรพึ่งตนเอง ยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นแรงบันดาลใจ ไม่ดูถูกความสามารถของตนเอง หันไปพึ่งผีสังเทวดาหรือสิ่งที่เหลวไหล หรือมกต่าง ๆ เช่น สัตว์ประหลาดหัวเป็นหมู หางเป็นหมา ปลาไหลเผือก เป็นต้นสังคมมนุษย์มีลักษณะเช่นเดียวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ คือ มีการเปลี่ยนแปลง บางสังคมเปลี่ยนแปลงช้าขณะที่บางสังคมเปลี่ยนเร็ว ในอดีตสังคมส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ จนเกือบไม่มีอะไรเปลี่ยนอย่างสำคัญในรอบร้อยปี แต่ในระยะประมาณร้อยปีที่แล้วสังคมจำนวนหนึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากสภาพสังคมแบบโบราณกลายเป็นสังคมสมัยใหม่ ที่เห็นชัดเจนคือการเปลี่ยนจากสังคมแบบเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม จากสังคมแบบชนบทมาเป็นสังคมเมือง เป็นต้น แม้ว่าสังคมจะมีความร่วมมือปรับเปลี่ยนและแก้ไข เพื่อให้ได้กลไกทางสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น แต่บางครั้งบางกรณีอาจเกิดปัญหาหรือข้อขัดแย้งขึ้นทั้งที่เป็นผลมาจากปัจจัยภายในและจากปัจจัยภายนอกของสังคม ซึ่งส่งผลให้การทำงานของกลไกทางสังคมไม่เป็นปกติและกลายเป็นปัญหาสังคมขึ้นมาสังคมไทยก็เป็นเช่นเดียวกับสังคมอื่น ๆ ทั่วโลกที่มีปัญหา เพราะทุกสังคมมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานทำให้เกิดปัญหาสังคมได้ ปัญหาสังคมอาจมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อสังคมในระดับและขอบเขตที่ต่างกัน เช่น ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก เป็นต้น การเปลี่ยนแปลง เหล่านี้เกิดขึ้นมากน้อยและเร็วช้าไม่เท่ากันในแต่ละสังคม บางสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงมากจนกลายเป็นสังคมที่ก้าวหน้าและเป็นศูนย์กลางของโลกยุคใหม่ หลายสังคมเปลี่ยนแปลงช้าหรือมีการเปลี่ยนแปลงบางด้านที่เป็นปัญหา

คนไทยยุคใหม่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่นับถือพระรัตนตรัยเพียงลมปากเท่านั้น แต่มีพฤติกรรมสวนทางให้เลื่อมใสศรัทธาเป็นส่วนใหญ่ หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามีหัวข้อที่ทันสมัยอยู่ข้อหนึ่งคือ ปัญหาทางจิตของประชาชนไทย ที่ว่าทันสมัย เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความสงบสุข ไม่มีปัญหาทางจิต ไม่เหมือนกับประเทศที่เจริญหรือพัฒนาแล้วแต่มีคนเป็นโรคจิตหรือคนบ้าเพิ่มขึ้น แต่ปัจจุบันคนไทยตกอยู่ในสภาพไม่แตกต่างจากประเทศที่เจริญหรือประเทศที่พัฒนาแล้วที่หมกมุ่น หลงใหลในวัตถุมากกว่าสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ ทำให้เดินเข้าสู่สิ่งที่เรียกว่า อบายมุขได้ง่ายมากกว่าการเดินทางเข้าสู่วัด เพื่อบำเพ็ญบุญ บำเพ็ญทานบารมีเพื่อให้ชีวิตได้พบกับความสุข ความเจริญ เมื่อสังคมมีสมาชิกใหม่ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็จะบังเกิดขึ้น ซึ่งการขัดเกลานั้นเป็นกระบวนการทางสังคมกับทางจิตวิทยา ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ เด็กที่เกิดมาจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคมสามารถอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงสภาพตามธรรมชาติเป็นมนุษย์ผู้มีวัฒนธรรม มีสภาพต่างจากสัตว์โลกชนิดอื่น เพื่อให้สมาชิกใหม่ได้เรียนรู้คุณธรรม คุณค่า และอุดมคติที่สังคมยึดมั่น และได้เรียนรู้บรรทัดฐานและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้ในสังคม ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ การขัดเกลาทางสังคมอาจเป็นไปในทางตรง เช่น สอนพูด สอนมารยาท และทางอ้อม เช่น ผ่านสื่อต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต และการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม มีวิถีชาวพุทธ ได้แก่ การพนมมือ ไหว้ กราบพระ กราบผู้ใหญ่ การดูแลสิ่งรอบตัวให้เรียบร้อย มีระเบียบสวยงาม การฝึกพฤติกรรมใน

การนั่ง ยืน เดิน การลุกขึ้นยืนต้อนรับ รับ-ส่งของแก่พระภิกษุ มรณาทในการสนทนา การพูดจาไพเราะ การกล่าวคำขอบคุณและคำขอโทษ การสำรวมกิริยามารยาท การสวัสดิ์ที่ทักทาย การรับประทานอาหาร เป็นต้น

ประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นหลักให้เราประพฤติปฏิบัติ การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นให้เกิดความรักความสามัคคีในประเทศชาตินั้น พึ่งปฏิบัติตามหลักธรรมที่เรียกว่า สาราณียธรรม 6 ประการคือ เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา แสดงไมตรี หวังดีต่อเพื่อน ช่วยเหลือกิจธุระด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตาวาจกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตาโมกกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน สาธารณโภคี แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย แจกจ่ายให้มีส่วนร่วม ใช้สอยบริโภคทั่วกัน สีสสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ทิฐีสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถือหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดเดียวกันซึ่งสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2579) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรมจริยธรรมมีระเบียบวินัยค่านิยมที่ดีมีจิตสาธารณะและมีความสุขโดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดีครอบครัวอบอุ่นตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาการเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรร่วมของครอบครัวและสถาบันทางสังคม ถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาความรู้ ทักษะความชำนาญและความสามารถที่จะอยู่ในสังคมอย่างสันติ คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาศึกษาครอบครัวต้นแบบของพฤติกรรมเชิงพุทธ เพื่อรูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยที่เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืน และผลจากการวิจัยจะนำไปเพื่อเป็นการวางยุทธศาสตร์และแนวนโยบายของชาติและการสร้างสังคมด้วยความรักสามัคคีปรองดองกันด้วยหลักของกัลยาณมิตรธรรมและจะเป็นฐานการอยู่ร่วมกับสังคมเศรษฐกิจอาเซียนในอนาคตอันใกล้นี้ ด้วยเหตุผลทั้งหมดนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้โอกาสนี้ จัดทำงานวิจัยชุดเรื่อง การสร้างโมเดลพฤติกรรมเชิงพุทธ : แนวคิด หลักการ และการเสริมสร้างความสมดุลของชีวิตและครอบครัวสำหรับงานวิจัยเล่มนี้จะเป็นโครงการย่อยที่ 4 เรื่อง การพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

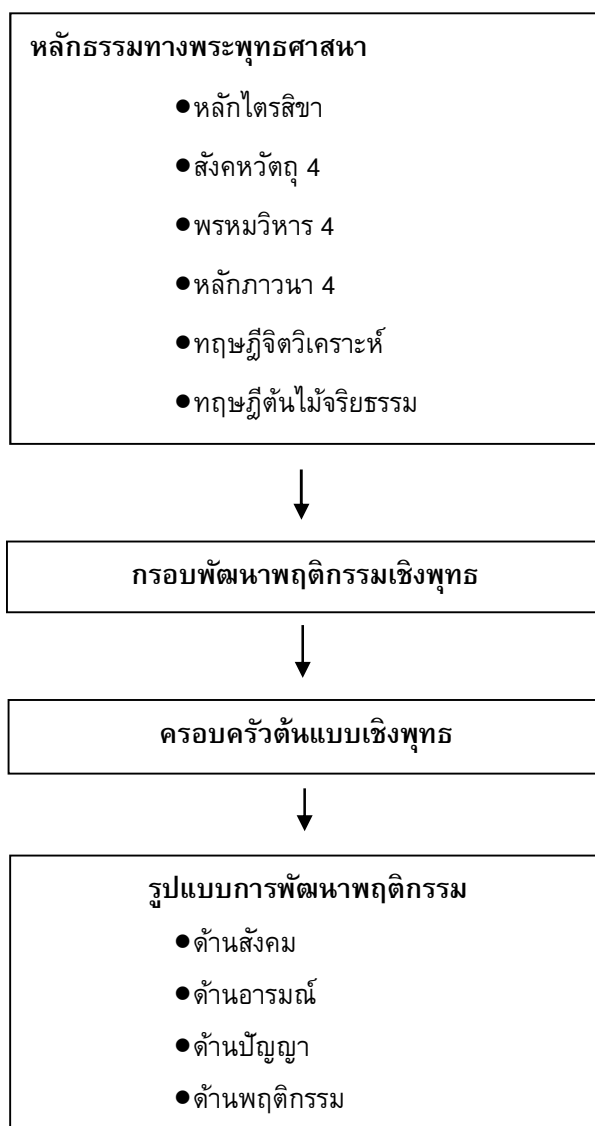
1. เพื่อศึกษาครอบครัวต้นแบบของพฤติกรรมเชิงพุทธในสังคมไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ผลการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และบูรณาการกับความรู้ด้านจิตวิทยาสังคม และพฤติกรรมองค์กร มาประยุกต์เพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย โดยใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) เพื่อค้นหาสาเหตุและแนวทางการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธ

ของครอบครัวและสังคมโดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และบูรณาการกับความรู้ด้าน จิตวิทยาสังคม และพฤติกรรมองค์กร มาประยุกต์เพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย เพื่อค้นหาสาเหตุและแนวทางการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวและสังคมโดยมีตัวแปรดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยรูปแบบผสมโดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดรูปแบบเครื่องมือในการดำเนินการดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบ

1.1 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยรูปแบบผสม โดยการศึกษาครอบครัวตัวอย่างในสังคมไทยในปัจจุบัน และในพุทธประวัติสมัยพุทธกาล นำมาเปรียบเทียบกัน แล้ววิเคราะห์ผลกระทบออกมาเป็นรูปแบบการพฤติกรรมครอบครัวตัวอย่างในสังคมไทย

1.2 ประชากร

1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้โดยการคัดเลือก จำนวน 4 ภาค ๆ 2 ครอบครัว ดังนี้

1.2.2 ภาคเหนือ ครอบครัวตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2 ครอบครัว

1.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบครัวตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2 ครอบครัว

1.2.4 ภาคใต้และภาคตะวันตก ครอบครัวตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2 ครอบครัว

1.2.5 ภาคกลางและภาคตะวันออก ครอบครัวตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2

ครอบครัว

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1.3.1 ภาคเหนือ ครอบครัวตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2 ครอบครัว

1.3.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครอบครัวตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2 ครอบครัว

1.3.3 ภาคใต้และภาคตะวันตก ครอบครัวตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2 ครอบครัว

1.3.4 ภาคกลางและภาคตะวันออก ครอบครัวตัวอย่างจากชุมชนต้นแบบ 2

ครอบครัว

โดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 8 ครอบครัวผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาชาวบ้าน จำนวน 20 คน

1.4 การสร้างเครื่องมือสำหรับใช้รวบรวมข้อมูล

1.4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

1.4.2 แบบสอบถาม เพื่อทราบปัจจัยทางชีวสังคมและภูมิหลังของกลุ่มที่ศึกษา

1.4.3 แบบสอบถามปัจจัยทางสังคม และแบบวัดแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมเชิงพุทธซึ่งผู้วิจัยจะดัดแปลง ปรับปรุงจากเครื่องมือที่มีอยู่แล้ว และบางรายการก็จะจัดสร้างขึ้นเอง

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลจะดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1.5.1 เสนอโครงการวิจัยเพื่อให้สภาวิจัยแห่งชาติพิจารณาอนุมัติ

1.5.2 ศึกษาเอกสารเพิ่มเติม ทั้งจากตำราและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมความรู้ในเชิงทฤษฎี และผลจากการศึกษาวิจัย เพื่อนำมาเป็นกรอบความคิดในการสร้างเครื่องมือและเตรียมไว้สำหรับการเขียนรายงาน

1.5.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

1.5.4 สรุปผลการศึกษา และเขียนรายงานการวิจัย

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.6.1 วิเคราะห์จากการศึกษาเอกสาร ทั้งจากตำราและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมความรู้ในเชิงทฤษฎี และผลจากการศึกษาวิจัย เพื่อเขียนรายงาน

1.6.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการลงพื้นที่ สัมภาษณ์

ครอบครัวตัวอย่าง

1.6.3 จัดกลุ่มสัมมนาการจัดการองค์ความรู้โดยการสุ่มจาก ตัวแทนครอบครัว 1

ภาคโดยเน้นครอบครัวสมัยใหม่ เน้น พ่อแม่มือใหม่ โดยจัดให้ ทุกกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการองค์ความรู้ เช่น พระภิกษุ พยาบาล ครู อาจารย์ นักวิชาการ บุคคลทั่วไป และครอบครัวตัวอย่าง

1.6.4 สรุปผลการศึกษา และเขียนรายงานการวิจัย

ผลการศึกษา

ผลศึกษาครอบครัวต้นแบบของพฤติกรรมเชิงพุทธในสังคมไทยจากผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง บุคคลหรือครอบครัวที่อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขหรือประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้ใช้ชีวิตแบบครองเรือนที่ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมพุทธศาสนาจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในทางพุทธศาสนาถือว่าความเป็นอริยบุคคลไม่ได้อยู่ที่ชาติกำเนิด แต่อยู่ที่ธรรมซึ่งประพฤติปฏิบัติและฝึกฝนอบรมให้มีขึ้นในจิตใจของบุคคล ผู้ใคร่แจ้งเข้าใจสัจธรรมที่มีอยู่โดยธรรมดาแห่งธรรมชาติ คุณธรรมหรือระดับจิตของอริยบุคคลที่พัฒนาแล้วย่อมขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับจากการปฏิบัติตนนั้นว่าสามารถขัดเกลากิเลสและสังโยชน์ ออกจากจิตใจหรือภูมิจิตที่แตกต่างกันไปตามลำดับ เช่นเดียวกัน ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในตอนท้ายพระสูตรเรื่องนี้ว่า อุบาสกผู้มีจิตหลุดพ้นในลักษณะนี้กับภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นสิ้นอาสวะได้นั้น ไม่มีความแตกต่างกันเลย คือ สามารถหลุดพ้นด้วยวิมุติเหมือนกัน และการนำธรรมโอสธไปให้กับผู้ช่วยนั้นไม่ได้จำกัดหรือจำเป็นว่าจะต้องเป็นพระภิกษุสงฆ์แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แม้แต่ผู้ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่มีภูมิธรรมภูมิปัญญาชัดในธรรมอย่างลึกซึ้ง

เพื่อพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยจากผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยพบว่าครอบครัว หรือบุคคลที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจะสามารถแก้ไข และเยียวยาข้อผิดพลาดในดำเนินชีวิตที่อาจสะสมจนเป็นสาเหตุของปัญหาต่อตนเองและสังคมได้ โดยบุคคลแต่ละบุคคลที่จะดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น จะต้องรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจโดยการให้ทานแก่คนรอบข้าง เช่น การให้สิ่งของ การให้คำแนะนำ และการให้อภัย ต้องรู้จักผูกใจคนรอบข้างด้วยคำพูดอ่อนหวาน ไพเราะ ต้องทำตัวให้มีค่าและเป็นประโยชน์ ต้องวางตัวสม่ำเสมอ พอดี ไม่ทอดทิ้งคนรอบข้าง ปกป้องคนในครอบครัว หมั่นพิจารณาตนเอง หมั่นร่วมการเสวนา ประชุม ปรึกษาหารือกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ร่วมกันหรือ เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ เป็นประจำ โดยมีการเปิดโอกาสให้คนในครอบครัวได้แสดงความคิดเห็น ร่วมชี้แจงเหตุผล แบ่งปันประสบการณ์ที่มีประโยชน์ต่อแต่ละคนในครอบครัวและต่อแต่ละครอบครัวในชุมชน รวมถึงการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์อื่นๆ ร่วมกันเป็นประจำ เช่น การทานข้าว กระทบความสัมพันธ์อบอุ่นในครอบครัวและชุมชน การประกอบศาสนกิจ และการมีกิจกรรมการร่วมกัน หากคนในครอบครัว ชุมชน และสังคมให้ความเคารพนับถือท่านผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำและความประพฤติอันดีงามของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟังและปฏิบัติตาม เช่น สมาชิกครอบครัวเคารพ เชื่อฟังหัวหน้าครอบครัวและญาติผู้ใหญ่ คนในครอบครัวให้ความเคารพผู้นำครอบครัว และผู้ใหญ่ที่มีความรอบรู้ในความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตอย่างสันโดษคือการมีความยินดีพอใจ และมีความสุขกับเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภหรือริษยาใคร ไม่หลงไหลในกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมในโลกสมัยใหม่ แต่ให้ความคิดริเริ่ม สนับสนุนส่งเสริมการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่มีประโยชน์แก่ทุกคน

ในครอบครัว โดยนัยยะก็คือการอนุรักษ์ประเพณีที่สืบทอดกันมาในการแสดงความกตัญญูทวดที่ระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษ หากใครแตกเหล่าออกไปก็สามารสร้างความแตกแยกให้เกิดปัญหาในการใช้ชีวิตได้

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เหตุผลจึงแตกต่างเพราะครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคมที่ดี ในการประพฤติปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตจึงต้องมีการกำหนดบรรทัดของสังคมด้านคุณธรรม จริยธรรมตั้งแต่ที่บ้าน

วิเคราะห์ผลการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยจากผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 วิเคราะห์ผลการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยขอเสนอแนะว่ารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวในสังคมไทยโดยการยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้บุคคล ชุมชน และสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำเนินชีวิตทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานอย่างยั่งยืนอีกทั้งยังจัดเป็นการหล่อหลอมพื้นฐานทางจิตใจของคนในครอบครัวและสังคมโดยรวมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารครอบครัวของครอบครัวตัวอย่างในสังคมไทย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ผลการวิจัย พบว่าครอบครัวตัวอย่างมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารตนเอง และคนในครอบครัว ฉะนั้นจากการศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมเชิงพุทธในสังคมไทย พบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ครอบครัวตัวอย่างนำมาใช้บริหารตนเอง และคนในครอบครัวในแต่ละด้าน ได้ดังนี้ ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านปัญญา และด้านพฤติกรรม

ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวตัวอย่างในสังคมไทยมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารตนเองและครอบครัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่าครอบครัวตัวอย่างในสังคมไทยมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านรู้จักตน (อัตตัญญูตา) สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์เรื่อง ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลัก พุทธธรรมของนันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย ว่า บทบาทผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรม ผู้นำที่ดีจะต้องยึดหลัก “ธรรม” เช่น พรหมวิหาร 4 ธรรมาธิปไตย พละ 4 และสัปปุริสธรรม 7 เป็นต้น เป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับ การปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตให้บรรลุผลสำเร็จที่วางไว้และนำพาครอบครัวไปสู่ความสงบสุขและมั่นคงตลอดไป หลักสังคหวัตถุ 4 ว่าด้วยการครองคน เป็นธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้สามัคคีประกอบด้วยทานคือ การให้ ปิยาจาตือ วาจาอันเป็นที่รัก อตถจริยาตือ การประพฤติประโยชน์ และสมานัตตตาคือ ความมีตนเสมอตน เสมอปลาย เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย บุคคลที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยจะส่งผลทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคคลรอบข้างทำให้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาคนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ที่สามารถสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ การพัฒนาคนในประเทศได้พิจารณาที่คุณภาพทางการศึกษาเป็นสำคัญ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 1 มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม” โดยจะเห็นว่าเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนในประเทศมี 6 ประการคือ 1) มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ 2) มีสติปัญญา คิดได้ คิดเป็น ประยุกต์ได้ 3) มีความรู้ 4) มีคุณธรรมจริยธรรม 5) มีวัฒนธรรม และ 6) อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเมื่อพิจารณาร่วมกับบริบทความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ อาจกล่าวได้ว่า ยังไม่เพียงพอในการเป็นเครื่องยืนยันว่าจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมคนไทยให้เป็นคนที่กำหนดอนาคตของประเทศได้ เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากเดิมในหลายๆเรื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรศึกษาวิจัยครอบครัวตัวอย่างในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างกันระหว่างพฤติกรรม

2.2 ควรศึกษาครอบครัวตัวอย่างในประเทศอื่นๆ ในเอเชียที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เช่น ลาว พม่า เขมร และอินเดีย เนื่องจากประเทศไทยในอนาคตจะมีการเข้าร่วมกันเข้ากับกลุ่มอาเซียน และแรงงานจะมีความหลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างพฤติกรรม

2.3 องค์กรต่างๆ ควรมีการวางแผนและการจัดการในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงพุทธที่ตอบสนองต่อกลยุทธ์ ทิศทาง และเป้าหมายขององค์กรเป็นหลักโดยอาศัยพื้นฐานที่ดีของพระพุทธศาสนาที่มีคำสอนอันเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษย์

3. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

3.1 ใช้รูปแบบพฤติกรรมเชิงพุทธในการออกแบบโปรแกรมการพัฒนา หลักสูตรพัฒนาพ่อแม่ มือใหม่ หรือกลุ่มบุคลากรที่จะทำให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ ลดค่าใช้จ่ายจากการลองผิดลองดี การเลือกหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนจะทำให้การเรียนรู้เป็นไปได้เร็วขึ้น การเลือกเทคนิควิธีการ สื่อและกิจกรรมของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลักที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ จะทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การคาดหวังให้บุคลากรเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีจริยธรรม ศีลธรรมมากขึ้นโดยการพาไปนั่งสมาธิเป็นครั้งคราวหรือ เชิญพระนักเทศน์มาเทศน์เป็นครั้งคราว เป็นความคาดหวังที่ไม่สมเหตุผล เป็นความคาดหวังที่ไม่ได้ใช้องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลักที่มีฐานคิดจากพุทธธรรม

4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรจะทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

4.1 การพัฒนาพฤติกรรมเชิงพุทธของนักเรียนที่มีเสี่ยงต่อการติดเกม

4.2 ควรมีการวิจัยถึงกระบวนการติดตาม ประเมินผลการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ด้วยการนำ พุทธญาณวิทยา มาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต ในการจัดกิจกรรมประจำวันต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงผลของการ นำความรู้ ความเข้าใจ ที่มีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

4.3 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงพุทธของ เช่นการ สแกนคิวอาร์โค้ด เพื่อเข้าถึงข้อมูลภาคภาษาอังกฤษ หรือข้อมูลสำคัญต่างๆ

4.4 ควรมีการวิจัยถึงกระบวนการในการสร้างเครื่องมือทางการพัฒนาพฤติกรรมเชิงพุทธโดย การบูรณาการพุทธญาณวิทยากับการบริหารตามหลักสากล ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และผลักดันนำมา ประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพพหุมนุษย์ในทุกๆ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

คัตนางค์มีศรีและธีระพรสุวรรณโณ. **ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมทาง สังคมของเยาวชนไทย.** คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.

ผกา สัตยธรรม. **สุขภาพจิตเด็ก.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.

รายงานสถานการณ์เด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2548 และ 2554 สำนักสถิติแห่งชาติ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

http://service.nso.go.th/nso/web/article/article_83.pdf. [29 มีนาคม 2560].

วัลนิกา ฉลากบาง. **จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กประถมศึกษา.** สกลนคร : ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะ แนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2535.

สมาคมครอบครัวศึกษาแห่งประเทศไทยและสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

มหาวิทยาลัยมหิดล. **การศึกษาและสำรวจสถานการณ์สุขภาวะครอบครัวไทย ปี พ.ศ. 2552 – 2554.** กรุงเทพมหานคร. 2555.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **สำมะโนประชากรและเคหะ 2553 ที่ราชอาณาจักร.** (กรุงเทพมหานคร, ภาค กลาง, ภาคเหนือ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

www.nso.go.th/popcensus. [25 พฤศจิกายน 2559].

สุธรรม นันทมงคลชัย, ศิริกุล อิศรานุรักษ์, ดวงพร แก้วศิริและสายใจ โพธิ์ศัพท์สุข. **ภาวะวิกฤตในครอบครัว กับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็กปฐมวัย. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา ปีที่ 3 ฉบับที่ 1.** 2548.

สุภาพรพรณ โคตรจรัส และชุมพร ยงกิตติกุล. **ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและ พฤติกรรมส่วนบุคคลของวัยรุ่นไทย.** คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.